

Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programlarının Sınama Durumları Açısından Karşılaştırılması *

Öğr. Buket Gülay ÇİFTER

Ahmet Yesevi İmam Hatip Ortaokulu
buketcifter@hotmail.com

Yrd. Doç. Dr. Metin AŞÇI

Celal Bayar Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve
Öğretim Anabilim Dalı
metinasci@cbu.edu.tr

Öz

Bu çalışmada Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri 4. sınıf Sosyal Bilgiler programları, sınama durumları açısından karşılaştırılarak, benzerlik ve farklılıkları ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'deki ilköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler programı ile sınırlandırılan bu çalışma, konusu gereği uluslararası karşılaştırmalı bir çalışmadır. Çalışmada var olan durumu olduğu gibi ortaya koymak amaçlandığından tarama modeli kullanılmıştır. Ülkelerin eğitim sistemleri ve öğretim programlarına ait bilgiler literatür taramasıyla kütüphanelerden ve internetten elde edilen bilgilerden sağlanmıştır. Bu bilgiler, doküman analizi yöntemiyle değerlendirilerek çalışma için gerekli olan veriler elde edilmiştir. Ülkelerin Sosyal Bilgiler programı ölçme ve değerlendirme boyutları Amerika Birleşik Devletleri programı temel alınarak 4. sınıf düzeylerinde incelenmiştir.

Çalışma bulguları açısından ele alındığında görülmektedir ki, her iki ülkede de Sosyal Bilgiler dersinin değerlendirme aşamasında gözlemlenen benzerlikler ve farklılıklar, ülkelerin programları oluştururken temel aldıkları felsefeden kaynaklanmaktadır. Bu felsefeler evrensel anlamdaki karşılıklarından ziyade ülkelerin öznel ihtiyaçlarından ve ülkelerin kendi ulusal filizlerinden geçirilerek oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu durum da beraberinde programların ölçme ve değerlendirme açısından benzer ve farklılıklarına yol açmaktadır. Çalışmanın sonuçları, ele alınan her iki ülkenin, 4. sınıf Sosyal Bilgiler programı öğrenci başarısı değerlendirmesinde ürüne ve sürece dayalı bir yaklaşım sergilediğini göstermektedir. Farklılıklar açısından ele alındığında ise Amerika Birleşik Devletleri'nde öğrenci başarısını değerlendirmede, yüksek seviyede hazırlık stratejileri

* Bu çalışma 15. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

ile düşük seviyede hazırlık stratejilerinin eş zamanlı olarak kullanıldığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye ve ABD Sosyal Bilgiler Programı, Karşılaştırmalı Eğitim, Sınama Durumu

Comparison of Turkey and USA 4th Grade Social Studies Programs in Terms of Testing

Abstract

In this study, the 4th grade Social Studies programs in Turkey and USA are being compared in terms of testing and the similarities and differences were specified.

The study limited with the 4th grade Social Studies program in USA and Turkey, is an international comparison study in terms of its subject. The aim is to provide the current situation "as is", therefore the screening model is being utilized. The education systems of the countries and the data regarding the lecture programs are obtained from the data obtained from the libraries and the Internet through literature screening. These data are evaluated via documentation analysis method and the data required for the study is obtained. The aspect of measuring and evaluation aspects of the Social Studies programs in the mentioned countries are investigated at the 4th grade based on the USA education program.

It is observed that based on the study findings, the similarities and differences observed at the evaluation phase of the Social Studies lecture in both countries originate from the philosophy that is taken as a basis for shaping the mentioned programs. These philosophical bases are attempted to be formed based on the countries' exclusive requirements and their own national roots instead of their universal contrast. This leads to certain similarities and differences in terms of measuring and evaluating the mentioned programs. The results of the studies indicate that for evaluating the student success regarding the 3th grade Social Studies program, both countries inherit an approach that is based on the product and the process. As differences are taken into consideration, it is observed that in USA, high level of preparation strategies and low level strategies are being utilized simultaneously to evaluate the success of the students.

Key words: Turkey and USA Social Studies Program Comparative Education, Testing

Giriş

Sosyal Bilgiler Programı, yaratıcı ve eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, araştırma, girişimcilik gibi genel becerilerin yanında, zaman ve kronolojiyi, değişim ve sürekliliği algılama, kanıt kullanma gibi tarihsel becerilerle mekanı algılama, gözlem yapma gibi coğrafi becerileri

geliştirmesi ve bu konudaki önemli yaklaşımları kavratması bakımından öğrencinin eğitimine katkılar sağlayan bir programdır. Bu program, bireysel farklılıkları dikkate alan, öğrenci merkezli, öğretme ve öğrenme stratejilerini benimsemiş olduğu için, ölçme ve değerlendirmede de öğrencilerin, bilgi, beceri ve tutumlarını sergilemeleri için çoklu değerlendirmeyi gerektirmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan değerlendirme teknikleri öğrencinin geçmişi, kendisi ve çevresi hakkındaki bilgisini, tarihsel ve coğrafi becerilerini kullanma yeteneğini geliştirmedeki ilerlemeleri ölçmeye çalışmalıdır.

Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini ve gelişimlerini belirlemek, gelişimlerine yönelik geri bildirimlerde bulunmak, öğrenme güçlüklerini belirlemek, öğretimin ve öğretim materyallerinin etkinliğini belirlemek, gelecekteki öğrenme süreçlerini planlamaya veri sağlamak, öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkarmak ve öğretim programlarının yeterliliği hakkında bilgi sahibi olunabilmesi için ölçme ve değerlendirme yapılmalıdır. Programda amaç, öğrencileri sadece öğrenme ürünü ile değerlendirmek değil, öğrenme sürecini içine katarak bir bütün olarak süreç değerlendirmesi yapmaktır. Geliştirilen bu programda ölçme ve değerlendirme yaklaşımı oldukça geliştirilmiş ve bu yaklaşımlarda bilgiye dayalı öğrenme ve değerlendirme teknikleri, yerini öğrencilerde üst düzey düşünme ve yaratıcı olma becerilerini geliştirmeye dayalı alternatif etkinliklere bırakmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'deki 4. sınıf Sosyal Bilgiler programlarının ölçme ve değerlendirme boyutları ele alınarak karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu bölümde çalışmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve analizi yer almaktadır.

Çalışmanın Modeli

Çalışma, konusu gereği ülkeler arası bir karşılaştırmalı eğitim çalışmasıdır. Karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında önemli olan benzerlik ve farklılıkların ortak bir düzlemde ele alınıp incelenmesidir. Doküman analizi yoluyla nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, A.B.D ve Türkiye'deki 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programlarında araştırma ile ele alınan tüm değişkenler göz önüne alınarak aralarındaki benzerlik ve farklılıklar saptanırken *yatay ve dikey yaklaşım* kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu çalışma A.B.D'deki Kansas eyaleti ile Türkiye 4.ve 5. sınıf Sosyal

Bilgiler programlarını kapsamaktadır. Çalışmada bu ülkelerin seçiminde esas alınan ölçütler aşağıda sunulmuştur;

1. A.B.D'nin dünyada sahip olduğu ekonomik ve siyasal gücün eğitim alanına yansıyan etki alanı (geniş etkiye sahip eğitim sistemleri),

2. Türkiye ve A.B.D'nin Sosyal Bilgiler araştırmalarına olan katkı yüksekliği, Tonta ve İlhan (1997) yaptıkları çalışmada, 1985-1996 yılları arasında Social Science Citation Index'te (SSCI) dizinlenen dergilerde yayınlanan Türkiye adresli yayınları incelemişler ve bu süre içerisinde ilgili dergilerde Türkiye adresli toplam 887 yayının yer aldığını ortaya koymuşlardır. Tonta ve İlhan ayrıca 1996 yılında yayınlanan ve SSCI'de dizinlenen Türkiye adresli bilimsel yayınların sayısının ise 166 olduğunu ve bu sayıyla Türkiye'nin 1996 yılında toplam Sosyal Bilimler yayınlarının %0,14'ünü üretmiş olduğunu ve dünya sıralamasında 34. sırada yer aldığını da ortaya koymuşlardır.

3. Endüstrileşme sonrası ortaya çıkan bilgi temelli toplum modelinde A.B.D'nin diğer ülkelere göre daha fazla deneyime sahip olmasıdır

4. İlk defa Sosyal Bilgiler kavramının A.B.D' de doğmuş olmasıdır.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada ihtiyaç duyulan verilere, nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi yoluyla ulaşılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizidir. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer toplama yöntemleri ile birlikte kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek 2005). Bu çalışmada nitel veri kaynağı olarak Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye' de yürürlükte olan eğitim alanındaki mevzuat, eğitim sistemleri ve Sosyal Bilgilerle ilgili tez, kitap, dergi, makale gibi basılı bilimsel kaynaklardan yararlanılmıştır. Ayrıca iki ülkenin de eğitim bakanlıklarının yayınlarından ve eğitim ağlarının elektronik sayfalarından yararlanılmıştır.

Çalışmaya temel oluşturacak dokümanlara konu ile ilgili alan yazının taranması ile bilgiye ulaşmanın en hızlı yolu olan ağ bağlam (internet) ortamından ulaşılmıştır. Her iki ülkenin de Sosyal Bilgiler programlarından yararlanılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de Sosyal Bilgiler Eğitimi ile ilgili hazırlanan tez, kitap, dergi, makale gibi basılı bilimsel kaynaklardan faydalanılmıştır. Bununla birlikte, her iki ülkede de Sosyal Bilgiler Programları ile ilgili elektronik sayfalara, yasa ve mevzuata ulaşılmıştır.

Çalışma kapsamında incelenen Amerika Birleşik Devletleri ülkesinde

eyalet sisteminin geçerli olması nedeniyle bir eyalet seçilip 4. sınıf Sosyal Bilgiler programları incelenmiştir. A.B.D'deki Ulusal Sosyal Bilgiler konseyinin (NCSS) Sosyal Bilgiler eğitiminde kullanılması için hazırladığı standartların Amerika Birleşik Devletleri'nin bütün eyaletlerinde yaşama geçirilmiş olması nedeniyle eyaletler arasındaki farklar en aza indirilmiş durumdadır. Bu nedenle "Kansas" eyaletinin seçilmesi büyük bir farklılık göstermemektedir. Aynı zamanda Kansas eyaletinde uygulanan Sosyal Bilgiler programının, ülke genelini büyük ölçüde yansıttığı söylenebilmektedir. Türkiye'de ise 4. sınıflarda uygulanan Sosyal Bilgiler programları çalışma kapsamında ele alınmıştır. Türkiye'de ulusal programın uygulanması nedeniyle, incelenen programın ülkenin genel uygulamaları ile tutarlık göstermektedir.

Eğitim alanındaki nitel araştırmalarda doküman analizi yöntemi ile incelenebilecek materyaller içinde ders kitapları, öğretim programları, yönergeleri, okul içi ve dışı yazışmalar, öğrenci kayıtları, toplantı tutanakları, öğrenci rehberlik kayıt ve dosyaları, öğrenci ve öğretmen ders kitapları, öğrenci ders ödevleri ve sınavları, ders ve ünite planları öğretmen dosyaları, eğitimle ilgili resmi belgeler bulunmaktadır (Bogdan ve Biklen 1998).

Genel eğitim sistemlerini değerlendirmek amacıyla A.B.D ve Türkiye'nin eğitim sistemleri ile ilgili kısa bir tarihi analiz yapılarak *dikey yaklaşım* kullanılmıştır. Dikey yaklaşım, incelenen özelliğin tarihsel gelişim süreci içinde ele alınarak değerlendirilmesidir. Ayrıca çalışmada *yatay yaklaşım* da kullanılarak incelenen ülkelerin programlarında araştırma soruları çerçevesinde tüm değişkenler bir araya getirilmiş ve aralarındaki benzerlik ve farklılıklar saptanmaya çalışılmıştır. Yatay yaklaşım; eğitim sistemlerindeki tüm boyutların, o döneme ait tüm değişkenlerle birlikte ele alınarak farklılıkların saptanmaya çalışılmasıdır. Ayrıca bu çalışmada, karşılaştırmalı eğitim araştırmalarında kullanılan *ortaya koyma, tanımlama, açıklama, analiz etme, önerilerde bulunma* gibi çeşitli teknikler uygulanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Çalışmada temel olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmış, analiz kısmında kısmen nicel yöntemden yararlanılmıştır. Çalışma için elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile belirlenen amaçlar doğrultusunda karşılaştırılmıştır. Betimsel analiz sürecinde çalışmanın ana amacı ve alt problemlerinden yola çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Oluşturulan bu çerçeve, Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler programlarının değerlendirme boyutlarından oluşmuştur. İncelenen veriler, ilgili oldukları çalışma problemleri kapsamında benzerlik ve farklılıkları ortaya

konarak tablollaştırılmış, tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Sosyal Bilgiler programı'nın ölçme ve değerlendirme bölümü araştırmacının kendisi tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Çevirilerin güvenilirliği için, çevirileri yapılan dokümanlar, uzman eğitimciler tarafından kontrol edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda genel olarak çevirilerin doğru olduğu kanısına varılmıştır. Bu süreç **çalışmanın güvenilirliği** açısından önem arz etmektedir (Golafshani, 2003). Türkçe'ye çevrilen programlar değerlendirme boyutunda Türkiye'de uygulanan Sosyal Bilgiler programları ile karşılaştırılmıştır.

Çalışmanın uluslararası karşılaştırmalı bir eğitim çalışması olması ve gerekli verilerin doküman analizi yoluyla toplanması nedeniyle test edilmek istenen herhangi bir hipotez bulunmamaktadır. Bilindiği gibi kaynak tarama yapılan, tanıtısal ve açıklayıcı açıklamalarda ve bağımlı, bağımsız değişken tanımlaması yapılamayan evren büyüklüğünün bilinmediği araştırmalarda hipotezlerin oluşturulması gerekmemektedir (Elston and Johnson, 2008).

İncelenen iki ülkenin Sosyal Bilgiler programlarına ilişkin bulgular ve bunlara dayalı oluşturulan yorumlar, çalışmanın sonuç bölümünün dayanak noktalarını oluşturmuştur. Ayrıca sonuçlara bağlı önerilerde bulunulmuştur. Bu durum da **çalışmanın geçerliliği** açısından önem arz etmektedir (Lithcman, 2006).

Terimlerden doğabilecek anlam farklılıklarından kaçınmak için Türkçe çevirileri yapılabilen terimlerin yanına parantez içinde orijinal hali de yazılmıştır. Türkçede tam karşılığı olmayan terimler ise yaklaşık anlamı ile verilmeye çalışılmış fakat mümkün olduğu kadar orijinal dildeki kullanımına bağlı kalınmıştır.

BULGULAR

Çalışma kapsamında ele alınan iki ülkenin 4. sınıf Sosyal Bilgiler programı öğrenci başarıları değerlendirilmesinde, ürüne ve sürece dayalı bir yaklaşım sergilendiği gözlemlenmektedir. Ürünün yanında sürecin de değerlendirilmesi, hem öğrencinin gelişimi hem de öğrenci eksikliklerinin görülmesi açısından önemli kabul edilmektedir. Çalışma kapsamında incelenen iki ülkenin Sosyal Bilgiler programında, öğrencileri yazılı ve sözlü olarak sınamanın yanında, gözlem, tartışma, performans ödevleri, görüşmeler, öğrenci ürün dosyaları, projeler, posterler, öz değerlendirme ölçekleri, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, boşluk doldurmalı ve açık uçlu sorulardan oluşan testler kullanılmaktadır.

Türkiye Sosyal Bilgiler programında öğrenci başarısının ölçülmesinde

ve değerlendirilmesinde, ders programlarında belirtilen genel ve özel hedefler, kazanımlar esas alınır. Ölçme ve değerlendirmede okul, il, ülke genelinde birlik sağlanır. Öğrencilerin başarısının değerlendirilmesinde; bilişsel, duyuşsal, sosyal ve psikomotor özellikleri bir bütün olarak ele alınır. Türkiye Sosyal Bilgiler programında öğrenci başarısının değerlendirilmesinde kullanılan teknikler; görüşme yöntemi, gözlem, sözlü sunum, projeler, öz değerlendirme, akran değerlendirme, dereceli puanlama anahtarı (rubric), öğrenci ürün dosyası, performans değerlendirme, kavram haritaları ve tutum ölçekleridir. Öğrencilerin başarıları sınavlar, projeler, performans ödevleri ve derse katılım, ders içi performanslarından alınan puanlara göre tespit edilir. Günlük yapılan çalışmaları değerlendirmek için ise, günlük ödevler, alıştırmalar, kısa sınavlar, kontrol listeleri, öz değerlendirme ve akran değerlendirme yöntemleri kullanılır (<http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=38>).

Amerika Birleşik Devletleri'nin Kansas eyaletinde ölçme ve değerlendirme, öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin performansını belirlemek, programın kuvvetli ve zayıf yönlerini ortaya çıkarmak ve eyalet bölge okullarının içerik standartlarını ne düzeyde gerçekleştirdiklerini saptamak için yapılmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler programının değerlendirilmesinde, aşağıda belirtilen değerlendirme yaklaşımları kullanılmaktadır:

"Açık ve Kapalı Uçlu Değerlendirme: Açık uçlu değerlendirme; soruların düşünce, bilgi ve fikirlerin uygulanmasını destekleyen, birden çok cevabın olduğu bir değerlendirmedir. Kapalı uçlu değerlendirmede ise soruların tek ve belirli bir cevabı vardır. Amerika Birleşik Devletleri'nin Kansas eyaletinde 4. sınıf düzeyinde öğretmenler kapalı ve açık uçlu değerlendirme yaklaşımlarıyla birlikte, çoktan seçmeli testler, doğru- yanlış testleri, eşleştirme testleri, kısa cevaplı testler gibi ölçme araçlarını kullanmaktadırlar.

Etkileşime Dayalı Değerlendirme: Bu değerlendirmede, öğrencilerin düşünme süreçlerini belirlemek amacıyla, değerlendirme yapan kişiler ve öğrenciler arasında diyaloglar yazılır veya konuşmalar yapılır. Bir soru veya probleme öğrencilerin uygun cevap verip veremeyeceklerini değerlendirmek için etkileşime dayalı değerlendirme kullanılır. Öğrencilerin kendi kavramsal yapılarıyla yeni fikirleri birleştirerek, ezbere dayalı yanıtlar verip vermediği değerlendirilir. Etkileşime dayalı değerlendirmelerde; *röportaj, mülakat, sesli düşünme, diyalog* teknikleri kullanılır.

Gözleme Dayalı Değerlendirme: Gözleme dayalı değerlendirme, öğrencinin ilerlemesinin gözlenmesini sağlayan kontrol listeleri ve resmi olmayan notların,

anekdot kayıtlarını kullanarak resmi olarak belgelemedir. Gözleme dayalı değerlendirmeler, öğrencilerin yeni bilgileri öğrenmek için kullandıkları süreçler hakkında bilgi sağlamak için kullanılır. Gözleme dayalı değerlendirmede kontrol listeleri, anekdot kayıtları ve gayri resmi notlar kullanılır. Anekdot notları, öğretmen ve diğer değerlendiricilerin öğrenci standartları veya hedefleri ile ilgili olarak kayıt tutması ve kısa yorumlar yapması için geliştirilmiştir.

Performans Değerlendirmesi: Performans değerlendirmesinde öğrencilerin meydana getirdiği araçlar, projeler ve görevleri öğrenciler tarafından sunulur. Öğretmenler öğrencilerin sunumlarını gözlemlerler ve öğrencinin performansını önceden belirlenmiş ölçütlere göre değerlendirirler. Gözleme ve etkileşime dayalı değerlendirmeler sıklıkla performans değerlendirme ile birlikte kullanılır. Performans değerlendirmelerine örnek olarak sözlü sunum, gösteriler, etkileyici okuma, tartışmalar, multimedia sunumları, hızlı konuşma teknikleri verilebilir.

Ürüne Dayalı Değerlendirme: Ürüne dayalı değerlendirme, öğrencilerin somut ürünler ortaya koyarak kendi becerilerini görmelerine imkan sağlar. Belirlenen standartlara göre öğrenci başarısını ölçmek için, öğretmenler öğrencilerin yaptıkları dergi, gazete, videolar, multimedia sunumlar, bilgisayar gösterileri, haber panosu, icatlar, araştırma raporları, denemeler ve sergiler gibi ürünleri inceler ve değerlendirirler" (Çoban, 2014).

Yine Türkiye'de Sosyal Bilgiler programının değerlendirmesinde ise Çelikkaya, Karakuş ve Demirbaş (2010)' a göre aşağıdaki teknikler kullanılmaktadır:

"Alternatif Değerlendirme: Alternatif değerlendirme, sınırlandırılmış, tek yanıtı çoktan seçmeli sorular dışında kalan tüm sınırlandırmaları kapsar (Çelikkaya, Karakuş ve Demirbaş, 2010). "Alternatif ölçme yöntemi ise, öğrenciyi öğrenmeye motive eden ve düşünme becerilerini kullanmalarını gerektiren, öğrenme teorileri ile uyumlu olan ve öğrencileri gerçek hayata hazırlayan, sosyal ihtiyaçların karşılanmasına yardımcı olan bir değerlendirme yaklaşımıdır" (Adanalı, 2008).

Otantik Değerlendirme: Otantik değerlendirme, değerlendirmenin öğrencilerin bilgi ve becerilerini aynı biçimde, okulun dışındaki gerçek dünyada da kullanabilmeleri üzerine yoğunlaşmış bir değerlendirme biçimidir (Çelikkaya,

Karakuş ve Demirbaş, 2010).

Performans değerlendirme: Performans değerlendirme ise daha geniş kapsamlı bir değerlendirmedir. Hem otantik hem de alternatif değerlendirmenin özelliklerini içermesiyle birlikte, öğrencinin bilgi, beceri ve kavrayışını kendine verilen imkanlarla ifade etmesini sağlayan bir değerlendirmedir (Çelikkaya, Karakuş ve Demirbaş, 2010).

Geleneksel Değerlendirme: Geleneksel değerlendirme, genellikle öğretim sürecinden ayrı, daha çok ürüne ağırlık verilecek şekilde ele alınan ve bu amaçla çoktan seçmeli, kısa cevaplı testler ile yazılı ve sözlü yoklamalardan oluşan bir değerlendirme çeşididir.

Ülkemizde 2005 yılında uygulamaya konulan yeni ilköğretim programları yapılandırıcılık ilkesine göre hazırlanmıştır. Bu ilkenin gereği olarak hem öğrenme-öğretme hem de ölçme-değerlendirme etkinliklerinin otantik bir yapıda olması gerekmektedir. Bu anlayışla hazırlanan Sosyal Bilgiler programı da bu özellikleri taşımaktadır. Alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımı gereğince, Sosyal Bilgiler dersinde değerlendirme öğrencilerin tüm yeteneklerine, öğrenme sürecinin inceliklerine, sınıf ve okul olanaklarına uygun araçlarla yapılmalıdır.

Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de yapılan ölçme ve değerlendirme işlemlerinin niteliğinden kısaca söz ettikten sonra, Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nde kullanılan ölçme ve değerlendirme tekniklerine değinmekte yarar vardır. Aşağıda sunulan tablo ile Türkiye'de ve Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan geleneksel ve tamamlayıcı (çoklu) ölçme ve değerlendirme teknikleri gösterilmektedir.

Tablo 1 .Geleneksel ve Tamamlayıcı Ölçme - Değerlendirme Teknikleri

<u>GELENEKSEL</u> <u>TEKNİKLER</u>	TR	ABD	<u>TAMAMLAYICI</u> <u>(ALTERNATİF)</u> <u>TEKNİKLER</u>	TR	ABD
Çoktan Seçmeli Testler	X	X	<u>Performans değerlendirme</u>	X	X
Doğru Yanlış Soruları	X	X	<u>Öğrenci ürün dosyası (portfolyo)</u>	X	X
Eşleştirme Soruları	X	X	<u>Kavram haritaları</u>	X	X
Tamamlama	X	X	<u>Yapılandırılmış grid</u>	X	X

Boşluk Doldurma Soruları					
Kısa Cevaplı Yazılı Yoklamalar	X	X	<u>Dereceleme ölçekleri</u>	X	X
Uzun Cevaplı Yazılı Yoklamalar	X	X	<u>Proje</u>	X	X
Soru Cevap	X	X	<u>Drama</u>	X	X
			<u>Görüşme</u>	X	X
			<u>Yazılı raporlar</u>	X	X
			<u>Gösteri</u>	X	X
			<u>Poster</u>	X	X
			<u>Grup ve/veya akran değerlendirme</u>	X	X
			<u>Öz değerlendirme</u>	X	X

(<http://www.csun.edu/hcedu013>,
<http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=38>).

Tablo 1'e göre her iki ülkede de Sosyal Bilgiler dersinin değerlendirilmesinde kullanılan ölçme araçları genel olarak birbirine benzerdir. Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye Sosyal Bilgiler programlarında öğrencilerin değerlendirmesinde seçilen tekniklere genel olarak bakıldığında; ürüne ve sürece dayalı değerlendirme yaklaşımlarının kullanıldığı durumlar tespit edilmiştir. Çoktan seçmeli testler ve yazılı yoklamalar gibi geleneksel yöntemlere ek olarak, öğrencilerin sınıf içinde yaptıkları bireysel ve grup çalışmaları ile hazırladıkları projeler ve performans ödevleri de öğrencilerin ders başarılarını belirlemede kullanılan tekniklerdendir. Marlow (2007), "**Philosophy of Social Studies Education**" isimli çalışmasında Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere verilen projelerin adım adım izlenmesi ve bu proje çalışmalarının süreç içinde dikkatle izlenmesinin önemine değinmiştir.

Yine Tablo 1 incelendiğinde, değerlendirmede her iki ülkede de geleneksel yöntemlerin tamamlayıcı yöntemlerle birlikte kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu değerlendirme yöntemleri ve araçları; gözlem, performans ödevleri, görüşmeler, öz değerlendirme ölçekleri, öğrenci ürün dosyaları (portfolyo), projeler, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, boşluk doldurmalı, açık uçlu sorulardan oluşan testler vb.dir. Ayrıca her iki ülkede de dönem içinde verilen ödevlerin sınıf içi kontrolleri ve öğrencilerin gelişimleri ile ilgili tuttukları raporlar da değerlendirme aşamasında kullanılmaktadır. Bununla birlikte hem Amerika Birleşik Devletleri'nde hem de Türkiye'de son yıllarda

önem kazanan, öğrencinin kendi başarısını değerlendirmesi olan **self-assesment** tekniği de ölçme ve değerlendirmede kullanılan bir tekniktir.

Bununla birlikte, Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenler öğrencilerini değerlendirirken ağırlıklı olarak kılavuz kitapta yer alan değerlendirme ölçeklerini kullandıkları, ölçek kullanan öğretmenlerimizin çoğunlukla şablonları kendilerinin hazırladıkları ya da hazır şablondan yararlandıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Adanalı'nın 2008 tarihinde yaptığı araştırmaya göre Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenlerin alternatif ölçme değerlendirme teknikleriyle geleneksel ölçme değerlendirme tekniklerini birlikte kullandıkları ve öğrencilerin gelişimlerini ve yaptıkları çalışmaları değerlendirmek için çoğunlukla çoktan seçmeli test tekniğini kullandıkları, bununla birlikte eşleştirmeli, kısa cevaplı soruları ve yazılı yöntemlerini tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Bununla birlikte görsel sunu, portfolyo, proje, sözlü sunum, kavram haritası, görüşme ve akran değerlendirmesi tekniklerini de kullandığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan ölçme ve değerlendirme tekniklerine değinildikten sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde yer alan farklı bireysel değerlendirme stratejilerine değinmekte fayda görülmüştür.

Tablo 2. ABD'de Yer Alan Hazırlanma Stratejileri

Yüksek Hazırlanma Stratejileri (High Prep Strategies)	Düşük Hazırlanma Stratejileri (Low Prep Strategies)
Küp çalışması (Cübing)	Kelime listesi (vocabulary lists)
Bütünleştirilmiş ürünler (Tiered assignment product)	Bağlayıcı aktiviteler (anchor aktivites)
Bağımsız çalışmalar (Intependent studies)	Kitap seçimleri (Choices of books)
Anlama, kişisel gelişim, uzmanlık, sentez (4 MAT)	Araştırma aktivitesi seçimi (Choies of reviev aktivites)
Jigsaw (Köpekbalığı)	Ödev seçenekleri (Homework options)
Çoklu metinler (Multiple texts)	Öğretmen-öğrenci hedef belirleme (Student-teacher goal setting)
Alternatif değerlendirmeler (Alternatif assesments)	Esnek gruplama (Flexible grouping)
Değişiklik yapılmış değerlendirmeler (Modified)	Farklılaştırılmış bilgisayar programları.....(Varied computer

assesments)	programs)
Öğrenme sözleşmesi veya kişisel yapılacak işler (Learning contracts or personel agendas)	Çoklu zeka ve öğrenme türüne yönelik opsiyonlar (Multiple intelligence or learning style options)
Yoğunlaştırma (Compacting)	Boşluk doldurma egzersizleri (Varying scaffoldingof some organizer)
Literatür çemberi (Literature circles)	Bilginin topluca üretilmesi (Think-pair-share by readiness, interest and or learning profile)
Okuma Atölyesi (Readers Workshop)	Mini atölye çalışmaları (Mini workshop to re teach extend skills)
Durak ve Öğrenme Merkezi (Stations/ Learning)	Orbitaller (Orbitals)
Dijital Kayıtlar (Tape recordedmaterials at different levels	Temel beceri ve yetenek oyunları (Games to practice mastery of information and skill)
Seçim tahtaları (Choice boards)	Çeşitli seviyelerde sorular (Multiple levels of questions)

(<http://www.islandheights.k12.nj/ihsd/Our%20District/Cirriculum/Social%20Studies%20Curriculum%20K-5.pdf>).

Tablo 2'de Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan ölçme ve değerlendirme stratejileri gösterilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ölçme ve değerlendirmede iki türlü strateji kullanılmaktadır:

A.Yüksek seviyede hazırlanma stratejisi

Yüksek seviyede hazırlanma stratejilerinde ise, öğrencinin bir kavram hakkında farklı şekilde düşünmesini sağlayan, kübün altı yüzeyine yazılan görevleri kapsayan *küp etkinliği*, içerik ve hedeflerin aynı olduğu, süreç ve ürünün farklı olduğu ürün çalışması, öğrencilerin ilgi alanlarına göre seçilen bir konuyu araştırmalarını sağlayan bağımsız çalışmalar yer almaktadır. Ayrıca verilen bir konuyu anlama, kişisel gelişim, sentez, uzmanlık basamağı olarak dört aşamada ele alındığı 4 *MAT* etkinliği, öğrencilerin çeşitli gruplara ayrıldığı ve her grubun verilen bir konuda araştırma yaptıktan sonra, grupların eşlerinin birbirleriyle değiştiği ve hakim oldukları konuları sundukları *köpekbalığı etkinliği*, farklı seviyelerde okuma etkinliklerinin hazırlandığı çoklu metinler,

öğrenciye yaptığı çalışmayı farklı şekilde sunma şansı veren alternatif değerlendirmeler yüksek seviyede hazırlanma stratejilerinde kullanılan etkinliklerdir.

Bununla birlikte açık uçlu soruların, eşleştirme sorularının, boşluk doldurma ve karşılaştırma sorularının yer aldığı *değerlendirme soruları*, öğrenciye özel yapılacak işlerin tanımlandığı *öğrenme sözleşmesi ve kişisel yapılacak işler etkinliği*, hazırbulunuşluğu tespit edilen öğrencinin üst seviyeye ulaşması için kullanılan yoğunlaştırma etkinliği, oluşturulan öğrenci gruplarının literatürdeki kaynaklara ulaşmaya çalıştığı *literatür çemberi etkinliği*, konu ile ilgili literatür çalışmalarının okunduğu ve yazıldığı *okuma atölyeleri*, materyal toplama ve bu materyallere göre çalışılacak konunun yeniden değerlendirildiği *durak ve öğrenme merkezi etkinlikleri* de yüksek hazırlanma stratejilerinde yer almaktadır. Bunlara ek olarak bir kitabın yada yayının öğretmen tarafından kayda alınıp öğrenciye dinletildiği *dijital kayıtlar*, bir torba içinden tombala tekniği ile çekilen görev kartlarından oluşan *seçim tahtası etkinliği* de Amerika Birleşik Devletleri'nin Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan ölçme ve değerlendirme stratejileridir.

B.Düşük seviyede hazırlanma stratejisi

Düşük seviyede hazırlanma stratejilerinde; öğrencilere konuya bağlı olarak verilen *kelime listeleri* ve öğrencinin sınıftaki aktivitelere katılımını sağlamak için *bağlayıcı aktiviteler*, konu ile ilgili *kitap seçimleri*, farklı *araştırma aktiviteleri* ve öğrencinin ihtiyacına yönelik *ödev seçenekleri* yer almaktadır. Ayrıca öğretmen ve öğrencinin birlikte çalıştığı, öğrencinin bireysel özelliğine göre belirlenen *hedef belirleme etkinliği*, öğrencinin ilgi alanlarına göre oluşturulan *esnek gruplar*, *bilgisayar destekli etkinlikler*, zeka ve öğrenme türüne yönelik *müzik,dilbilgisi v.b aktiviteler*, boşluk doldurma egzersizleri düşük seviyede hazırlanma stratejilerinde kullanılan etkinliklerdir. Ayrıca bilginin topluca üretilmesi amacıyla öğrencilerin bir soru üzerinde düşünmelerini sağlayan *düşünme,tartışma,paylaşma etkinliği*, becerileri geliştirmek ve yeniden öğrenmek için tasarlanan *mini atölye çalışmaları*, program çerçevesinde yapılan *orbitaller*, bilgi ve becerilerin geliştirilmesinde önemi çok olan *oyunlar* ve çeşitli seviyelerde kullanılan sorular Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan süreç değerlendirme etkinlikleridir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde öğrenci başarısını değerlendirmede yüksek seviyede hazırlık stratejisi ile düşük seviyede hazırlık stratejilerinin eş zamanlı olarak kullanılması, sözü edilen alanda öğretmenlerin bu duruma bakış

açısını yansıtmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de 4. sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin değerlendirilmesinde seçilen tekniklere genel olarak bakıldığında, ürüne ve sürece dayalı değerlendirme yaklaşımlarının birlikte ve tek başına kullanıldığı durumlar tespit edilmiştir. Her iki ülkede de Sosyal Bilgiler dersinin değerlendirme aşamasında gözlemlenen farklılıklar ülkelerin programları oluşturulurken temele aldıkları felsefeden kaynaklanmaktadır. Bu felsefeler evrensel anlamdaki karşılıklarından ziyade ülkelerin öznel ihtiyaçlarından ve ülkelerin kendi ulusal filizlerinden geçirilerek oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu durum da beraberinde programların ölçme ve değerlendirme ögesi açısından farklılaşmasına yol açmaktadır.

Benzer yönler ise Sosyal Bilgiler dersine hızlı küreselleşen dünyada ülkelerin ihtiyaçları birbirine benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik programların ölçme-değerlendirmesi ögesinde de anlam bulmaktadır. Bu nedenle incelenen ülkelerin Sosyal Bilgiler programlarının benzerlik göstermesi, yukarıda da belirtildiği gibi küreselleşen bir dünya için kaçınılmaz bir husustur.

Sonuç

Çalışma kapsamında incelenen iki ülkenin Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan değerlendirme teknikleri arasında benzer ve farklılıklara ilişkin sonuçların şu şekilde olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında ele alınan iki ülkenin 4. sınıf Sosyal Bilgiler programı öğrenci başarısı değerlendirmesinde ürüne ve sürece dayalı bir yaklaşım sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ürünün yanında sürecin değerlendirilmesine de önem verilmiştir. Hem Türkiye'de hem de Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler programında öğrencileri yazılı ve sözlü olarak sınamanın yanında gözlem, tartışma, performans ödevleri, görüşmeler, projeler, öğrenci ürün dosyaları projeler, posterler, öz değerlendirme ölçekleri, akran değerlendirme, dereceli puanlama anahtarı, kavram haritaları, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, boşluk doldurmalı ve açık uçlu sorulardan oluşan testlerin kullanıldığı ulaşılan bir diğer sonuçtur. Hem Amerika Birleşik Devletleri'nde hem Türkiye'de son yıllarda önem kazanan, öğrencinin kendi başarısını değerlendirmesi olan self-assesment tekniği de ölçme ve değerlendirmede kullanılan bir tekniktir.

Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'nde 4. sınıf Sosyal Bilgiler programının ölçme ve değerlendirmesinde "küp çalışması, bağımsız çalışmalar, köpekbalığı etkinliği, okuma atölyesi v.b gibi yüksek hazırlanma stratejileri

"kelime listesi, kitap seçimleri, esnek gruplama, bağlayıcı aktiviteler" gibi düşük hazırlanma stratejileri yer almaktadır. Bununla birlikte Amerika Birleşik Devletleri'nde öğrenci başarısını değerlendirmede yüksek seviyede hazırlık stratejisi ile düşük seviyede hazırlık stratejileri eş zamanlı olarak kullanılması, sözü edilen alanda öğretmenlerin bu duruma bakış açısını gösteren bir sonuçtur.

Sonuç olarak; her iki ülkede de Sosyal Bilgiler dersinin değerlendirme aşamasında gözlenen farklılıklar ülkelerin programları oluşturulurken temele aldıkları felsefeden kaynaklanmaktadır. Benzer yönler ise ülkelerin ihtiyaçlarından dolayı oluşmaktadır. Bu benzerlik de programın dördüncü temel ögesi olan ölçme ve değerlendirmede de anlam bulmaktadır.

Öneriler

Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi Türkiye'deki Sosyal Bilgiler dersinin ölçme ve değerlendirilmesinde de öğrencinin bireysel özelliklerine göre belirlenen, öğrenci ve öğretmenin birlikte çalıştığı, bilgi ve becerilerin gelişmesini sağlayan "düşük seviyede hazırlanma stratejileri" ile öğrencilerin bir kavram hakkında üst düzey düşünmelerini sağlayan, ilgi alanlarına göre araştırma ve inceleme yapmalarına olanak sağlayan "yüksek seviyede hazırlanma stratejileri" eş zamanlı olarak kullanılabilir. Bu görüşü destekleyen bir çalışmada mimarlık alanından bu konuda destek alınabileceği ve mimarlık eğitim yöntemi ve içeriğinin Sosyal Bilgiler ders programları ile ilişkilendirilebileceği de gösterilmiştir (Gülay Taşçı, 2014).

Ayrıca, Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılmak üzere, ölçme ve değerlendirme kullanım kılavuzu hazırlanabilir. Bu kılavuzda, ölçme ve değerlendirme araçlarının tanıtımı ile birlikte, bu derste nasıl kullanılacağına ilişkin örnek etkinliklerle birlikte öğretmenlere yardımcı olunmalıdır.

Kaynakça

- Tonta, Y. ve İlhan, M. (1997). Sosyal Bilimlerde Türkiye'nin Dünyadaki Yeri. *Türk Psikoloji Dergisi* 12 (35).
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Kitabevi.
- Bogdan R., Biklen, S. (1998). *Qualitative Research For Education: An Introduction To Theory And Methods*. Boston: Allyn and Bacon. (LB 1028 B56)
- Golafshani, N. (2003). Understanding Reliability and Validity in Qualitative

Research. *The Qualitative Report* 8 (4), 597-607.

Gülay Taşçı, B. (2014). *Çocuk-mimarlık çalışmalarının değerlendirilmesi ve ilköğretim için yapılı çevre eğitim programı önerisi (Sosyal Bilgiler Dersi İçin)*, Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Eltson, R. ve Johnson, W. (2008). *Basic Biostatics for Genetics and Epidemiologists*, 29 Haziran 2013, <http://www.imd.inder.cu/adjuntos/article/360/Basic%20Biostatistics%20for%20Geneticists%20and%20Epidemiologists.pdf>.

Litchman, M (2006). *Qualitative Research in Education: A User's Guide* Thousand Oaks: Sage Publications.

<http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=38>, *Sosyal Bilgiler Programı*, 5 Ekim 2014.

Çelikkaya, T., Karakuş, U. ve Öztürk Demirbaş, Ç. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme-Değerlendirme Araçlarını Kullanma Düzeyleri ve Karşılaştıkları Sorunlar. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 11, (1), 57-76.

Adanalı, K. (2008). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Alternatif Değerlendirme: 5. *SINIF Sosyal Bilgiler Eğitiminin Alternatif Değerlendirme Etkinlikleri Açısından Değerlendirilmesi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi .

<http://www.csun.edu/hcedu013/>, *Lesson Plans and Teaching Strategies*. (1998). 7 Mart 2014.

Marlow, E.(2007). *Philosopy of Social Studies Education. Journal of Instructional Psychology* 34 (1).

<http://www.islandheights.k12.nj.us/ihsd/Our%20District/Curriculum/Social%20Studies%20Curriculum%20K5.pdf>, *Social Studies Curriculum*, 23 Aralık 2013.